

Szabóné Molnár Szilvia

A gyermeki lélek a mesék fényében

Kulcsszavak: mesék, érzelmi intelligencia, személyes fejlesztés

1. A gyermeki tudat fejlődése és a mesei motívumok szerepe

A mesék olyanok, mint a tükörök, aki figyelmesen belenéz, az nem csak a saját arcát pillanthatja meg, hanem az érzéseit, örömeit, fájdalmát, és a válaszokra váró kérdéseit. Megjelennek ezek az óriásokban, mostohákban, boszorkákban, a manókban, tehát a testvérekben, mamákban, osztálytársakban. A gyermek a mesén keresztül megérti, hogy nem csak ő érzi az irigységet, dühöt vagy nehézséget, amit éppen átél. „Mint egy visszhangokkal teli kagyló, egy mese is sokáig visszhangzik.”¹

Ha egy színházi előadást nézek, tudom, hogy színházban vagyok, de ugyanakkor a darab magával tud ragadni, megfeledekzem arról, hol vagyok, a főszereplővel együtt izgulok, félek, örülök, kétféle tudatélményem van, melyek külön rendszert alkotnak. Ugyanakkor azt is tudom, hogy csak néző vagyok, és nem szaladok oda a színpadra, hogy segítsek a bajba jutott szereplőnek. Miközben beleéljük magunkat a darabba, a valóságban is jelen vagyunk, még ha egy-egy pillanatra bele is felejtkezünk a színpadon történetekbe. A már nagyóvodás korú gyerekek, miközben a mesét hallják, ugyanilyen kettős tudattal fogadják azt. Ez a kettős tudat melyet a vágyteljesítés dinamikája mozgat, örömeinek a forrása. Az izgalom okozta feszültség mellett ugyanakkor oldja a feszültséget és a szorongást. A mesei kettős tudat világát váltja fel később a regényolvasás kettős tudata amikor csodás és valóságosból, lehetséges és valóságos lesz.²

A gyerek fejlődésének egymást követő szakaszait olyan mesei motívumok szövik át, melyek jellegzetes gondolati vonásaikra jellemzők. Ilyen motívum, amikor békából királyfi lesz, az oroszlánból egér, fivérekből holló. Mindenből lehet minden, akár a játékban. Ezek az átalakulások megfelelnek a gondolkodásuknak csakúgy, mint az ellentétek. Szépség és szörnyeteg, jótündér és gonosz boszorka, égisz vége, világ vége, feneketlen tó. A gyermek ez által a nagy különbségeket érti meg igazán, eleinte mindent önmagához képest viszonyít. Az ellentétek segítik hozzá ahhoz, hogy a kétpontú mérce egy tulajdonságot megfoghasson

Az ismétlődő mesei kezdés „hol volt, hol nem volt”, befejezés szófordulatai „ma is élnek, ha ugyan meg nem haltak”, vagy az epizódok újbóli megjelenése, a rítusok, az örömteli várakozás feszültségét teremtik meg. Miután tudja, mi lesz a következő lépés, ez támasza a mese követésében, biztonságot ad és a feszültség is oldódik.

Szintén gyakori motívum a mesékben a veszély és az abból való csodás megmenekülés. Amikor egy gyerek elmeséli a vele történeteket, akkor a mesékhez hasonlóan felnagyítja az utcán látott kutyát, mely megijesztette, amit csak csodával határos módon tudott kikerülni, mielőtt nekiugrott volna. Ezek a túlzások azt szolgálják, hogy tehetetlenség érzését le tudja küzdeni, tanítsa és önállóságát segítse, mely a gyermeki képzeletet tükrözi.

1 BRUNO FERRERO: Jókna szóló történetek, Don Bosco Kiadó, Budapest, 2019, 8.

2 MÉREI FERENC – V. BINÉT ÁGNES: Gyermeklélektan, Gondolat, Budapest, 1981, 417-433.

Az elégtétel motívuma pedig, amikor a legkisebb fiú viszi a legtöbbre, ő kapja meg a királylányt, a hátrányból fakadó áldást jelenti, kompenzálva a gyengeséget, kicsinységet, sikertelenséget. A gyerekek sokszor egymás között is kompenzálni, ellensúlyozni akarják kicsinységüket, amikor egymásra licitálva mondják, hogy kinek az apukája az erősebb, ezzel vesznek elégtételt, ellensúlyozzák függő helyzetüket.³

A gyermekek vágyainak nincs meg az a fékje, ami a felnőtteknél megvan. Ezért a mesék varázslatos világa, ahol bármikor bármi megtörténhet, ahol nem lehet akadály az idő, a tér és a természeti törvények. Ahol a terülj-terülj asztalkán mindig minden van, s elég egy sípba belefújni és az óriás előttünk terem, hogy átvigyen a tengeren, ott a gyerekek megélik mindenhatóságukat, mely szintén a gyermeki gondolkodás része. Mint amikor a gyerek becsukja a szemét, és úgy bújjik el anyukája elől, ez annak gyermeki gondolkodási dinamikájának a része, ahol a történetek saját, vagy szülei szándékához köthetők. Bár a gondolkodásnak ez az időszaka hamar elmúlik, nyomai még felnőtt korban is felfedezhetők. Például akkor, amikor úgy érezzük, hogy ha nagyon akarjuk, akkor meggyógyul az, akiért aggódunk, vagy éppenséggel lelkiismeret furdalásunk támad azért, ha valakinek rosszat kívántunk és az valóban meg is történik. Ez a gondolat mindenhatóságának hiedelme. A mesében szereplő vágyak teljesítése, beteljesedése nagyon hasonló a gyermeki vágyteljesítés mechanizmusával, ahol a gonosz jóvá változik, a csúnya szép lesz, akit megvetettek, az szeretett lesz. A gyermeki kívánságok még nem akadnak fenn a realitás szűrőjén.

A mesében beteljesült vágyaknál nem az a fontos, hogy a mesét hallgató milyen képességekre tesz szert, hogy tud repülni, harcolni, vagy tankot vezetni, hanem az, hogy az erős és bátor felnőtt férfi szerepében, vagy a szépséges és szeretett nő szerepében érezheti magát, hiszen leghőbb vágya, hogy ilyen felnőtt legyen. Ennek a vágyteljesítő gondolkodásnak eredménye az, ami a mese hallgatásánál elvarázsolja

a gyereket, merengő tekintettel néz a „semmibe”. Ebben az elvarázsolt tudatban nem tesz fel kérdéseket, hogy hogyan lehetséges az, hogy a paripa repülni tud, a tyúk arany tojást tojik. Ha kételkedne, akkor a varázslatos világ azonnal szertefoszlaná.⁴

2. Lehetséges de rendkívüli

A mesének ez az abszurditás légkörét zavartalanul elfogadó szemlélete 8-9 éves korig tart. Attól kezdve, ha egy állat beszél, az lehetetlen, de ha beleültenek egy emberi agyat, akkor lehetségessé válik. Az érdeklődési körükre egyre inkább az lesz a jellemző, hogy olyan történetekre irányul, amelyek igazak, de ugyanakkor rendkívülinek mondhatók. A világ végére egy táltos hátán nem repülhet, de úrhelikopterrel a Holdra igen. Ilyen történet fedezhető fel több Verne regényben, mint például a Kétévi vakáció. A vágyteljesítés dinamikája, a kalandvágy megmarad, de a csodás elemeket egyre inkább visszautasítja, és azt értelmi elemekkel felülírja. A mesei kettős tudatot egy érettebb szakasz, a regényolvasás kettős tudata váltja föl.

10-12 év közötti gyerekeknél már lehet arra következtetni, hogy kiből lesz olvasó gyerek. A könyveiket megválogatják, van, amit akár többször is elolvasnak. Érdeklődési körük már mindenre kiterjed, de előnyben részesítik a kalandokat, a rendkívüli helyzeteket, melyek megoldódnak, a különleges képességekkel rendelkező főhősöket. Miközben átélnek a kalandokat és képzeletben meg is valósítják azokat, megjelenik náluk az ideálkeresés és az ideálválasztás, melylyel saját magukat is formálják, és kialakul az az elképzelésük, amilyennek látni akarják magukat majd felnőttként. Az életükben azok az emberek, akikre felnéznek, többnyire nem nyújtanak hibátlan képet, vannak gyengeségeik, konfliktusokat hordozhatnak, és unalmasabbak, mint a regénybeli hősök. A kalandok, és rendkívüli hősök életének átélése, az érzelmi feszültségeket hordozó együttérzést, igazságérzetet ér-

3 MÉREI FERENC – V. BINÉT ÁGNES: Gyermeklélektan, i.m., 420-426.

4 MÉREI FERENC – V. BINÉT ÁGNES: Gyermeklélektan, i.m., 427-430.

zékenységét kelti fel bennük, mely oldja a serdülés kezdeti feszültségét is.

Nincs olyan életkor, amikor az olvasmányok ne felelnének meg a gyermek lelki fejlődésnek, a „ráismerés öröme, az illúzió készsége, a kettős tudat feszültsége, a rítus biztonságélménye, a vágyteljesülés, a megismerés igénye, a „«bárcsak velem is megtörténne» ábrándja, rendkívüli sorsok megélése”.⁵ Ezek mind motiválják a gyerekeket a könyvekhez való viszonyuk kialakulásában.

Olvasás közben egyúttal azt is megtanulják, hogy nem lehetünk mindennek a részesei, nem csinálhatunk meg mindent, amihez kedvünk van, de átélhetjük azokat olvasás közben, és az is érvényes, és az érzelem, amit mindeközben átélünk, hiteles. Az érzelmeket nagyon könnyen képesek átélni, örülni, kétségbeesni, felháborodni, győzedelmeskedni, vagy szomorkodni. Ezeket átélve meg tudnak szabadulni a saját indulataiktól, ami ebben a korban egyre inkább felhalmozódhat bennük.⁷

„Ranschburg Jenő: Több síkon... (1) Apu, én már nem vagyok kisgyerek.

Régen tudom: sárkányok nincsenek. A vadállatnak nincs csak egy feje, s hol a sárkánynak nő a kettedik, elmondtad már, hogy az a begy helye, ha nem négy-lábú, hanem repkedik! S azt hiszem, hogy mostan ez a lényeg: a sárkányok mind-mind meselények, s bár ha mesélsz, az minden este kincs, a sárkányokból köztünk egy se nincs!

A pincébe nem megyek el viszont.

Hogy mondtad tegnap? Ez most elvi pont. A lépcső mögött van egy hosszú párkány, alatta él, láttam én, a sárkány. S hidd el, mire az ember észbekap, rádugrik gyorsan, ham-ham! és bekap!”⁶

3. Mesék és az élet valósága

Mialatt egy gyermek felcseperedik, számtalan pszichológiai problémával kell megküzdenie. Ahhoz, hogy meg tudjon birkózni konfliktusaival és csalódásaival, ezeket a tudattalan tartalmakat képzelődéssé alakítja, melyet a mese világa képes feloldani ezzel segítve azok feldolgozását.⁷

Sok szülő úgy gondolja, hogy jót tesz azzal, ha megóvja gyermekét, és csupán az élet napos oldalával ismerteti meg. Napjainkban az optimista, pozitív életszemléletet sulykolják mindenhol, melybe az élet árnyoldala nem fér bele. Az egzisztenciális problémákról nem vesznek tudomást, pedig azok hozzátartoznak az emberi élethez. A gyerekeket úgy lehet segíteni az érett felnőtté válásban, ha szimbolikus formában hozzuk elő ezeket a helyzeteket, hogy meg tudjon velük birkózni.

A mesék nem csak hogy nem kerülnek el az öregedést, halált, és az örök élet utáni vágyat, hanem sokszor azzal kezdődnek, hogy az apa vagy anya öregségében is továbbadja az életet. Ezeket a mese leegyszerűsíti, nem tér ki az egyéni vonásokra sem, inkább embertípusokat mutat be, ezáltal a gyermek nem veszik el a részletekben, hanem a lényegre figyel. A mesékben a gonosz éppúgy megjelenik, mint a jó valamelyik szereplőben, és konfliktusuk erkölcsi problémát hoz fel, mely megoldást kíván. A mese a gyereket nem azzal győzi meg, hogy a végén a gonosz elnyeri méltó büntetését, hanem azzal, hogy azt sugallja, hogy egyszerűen nem éri meg gonosznak lenni. A hős az, aki vonzerejével hatni tud a gyermekekre, akivel azonosulhatnak, együtt küzdhetnek, szenvednek és nyerik el a végén méltó jutalmukat, ezzel fejlesztik az erkölcsi tudatot. „Az azonosulást a gyermek maga kezdeményezi, és a hős külső és belső harcai vésik bele az erkölcsi törvényeket.”⁸

Bár a mese hallgatója a győztes mesehőssel azonosul,

5 MÉREI FERENC – V. BINÉT ÁGNES: Gyermeklélektan, i.m.,435. ⁷ U.O. 431-434.

6 RANSCHBURG JENŐ: Gyerekségek Móra Ferenc Ifjúsági könyvkiadó, Budapest, 2010, 22.

7 V. BRUNO BETTELHEIM: A mese bűvölete és a bontakozó gyermeki lélek, Corvina, Budapest, 2011, 12.

8 BRUNO BETTELHEIM: A mese bűvölete és a bontakozó gyermeki lélek, Corvina, Budapest, 2011, 14. ¹¹ PRESSING LAJOS: Az égisz erő fa, Pilis – Print Kiadó, h.n., 2009, 34-38.

és nem gondol arra, hogy a kudarcot vallott szereplők hibáit ő maga is elköveti az életben – (önző vagy részvétlen, nem osztja meg az ételét, nem segít a bajba jutott állaton, hiú vagy beképzelt, nem tiszteli azokat, akik számára nem tűnnek hasznosnak stb.) – a mese ráirányíthatja a figyelmet jellemünk azon részére, ami kudarcot vall vagy fog vallani az életben.¹¹

A mesék szereplői sohasem lehetnek egyszerre jók és rosszak is, mint az életben, hanem olyanok, mint ahogyan a gyermek látja az embereket. Feketén vagy fehéren, vagy jók vagy rosszak, átmenet, szürke nincs. Ezzel a szélsőséges megjelenítéssel segíti őket a megértésben, a helyes viselkedésre ösztönözve. A gyerek aszerint választ, hogy melyik szereplővel azonosul, hogy melyik a szimpatikus neki, melyikre szeretne hasonlítani. Amennyiben a jó ember nyeri el a tetszését, akkor ő is szeretne jó lenni. A mai gyermekirodalom nem csak az egzisztenciális dilemmákat mellőzi, hanem az egyszerű ösztönökből és vad indulatokból származó konfliktusokat is elkerüli, nem adva ezzel segítséget arra vonatkozóan, hogy mit lehet kezdeni ezekkel a vad indulatokkal.

Ezeket a magánytól, vagy a szülőktől való elszakadástól fakadó félelmeket közvetve nem tudják kifejezni. A félelem így közvetett módon jön elő a sötétből vagy valamelyik állattól közvetítetten. A mese nyíltan beszél ezekről a félelmekről, és megoldást is kínál. A minden emberben ott rejlő örök élet vágyát, a „Még ma is élnek, ha meg nem haltak” vagy a „Boldogan éltek, míg meg nem haltak” formulával jeleníti meg. Az elmúlástól való félelmet a másik emberrel való boldog kapcsolat a másik emberrel feledtetni el. A mai modern világunkban, ahol egyre kevesebbeknek adatik meg az, amit a nagycsalád biztonságos háttere, vagy egy megtartó közösség tud nyújtani, még fontosabbá válik, hogy a gyermek találkozzon a meséken keresztül olyan hősökkel, akik egyedül vágnak neki a világnak.

A mese a gyerekeket nem csak szórakoztatja, hanem

9 V.ö. BRUNO BETTELHEIM: i.m., 15-23.

10 MICHAEL COLE, SHEILA R. COLE: Fejlődéslélektan, Osiris, Budapest, 2006, 560.

olyan sokféleképpen gazdagíthatja az életét, amit más művészi forma nem tud nyújtani. Korának és érdeklődési körének függvényében ugyanaz a mese sokféle értelmet adhat. A legtöbb mese olyan korban született, amikor a vallás központi szerepet töltött be az emberek életében, ezért sok benne a vallási motívum is.

Amikor a gyermek elgondolkodik egy mesén, vagy többször meghallgatja ugyanazt, mivel tapasztalataik és reakcióik még a tudat alatt zajlanak, megbirkózhat belső bizonytalanságával, egy nehéz feladattal a saját erejéből. Ezért nagyon fontos szerepet tölt be a gyermekek személyiség fejlődésében. Ha megmagyarázzuk nekik a mese értelmét, tanulságát, akkor éppen ezt vesszük el tőlük, a saját maguk által megtalált problémamegoldás örömét és jellemformáló hatását.⁹

A gyerek 9 és 11 éves kora között kezdi megkérdőjelezni a szabályokat, rájön arra, hogy a játékszabályok kölcsönös megállapodásból eredő konvenciók. A mese szabályossága, a mesehősök megküzdése a gonosszal majd mindig bekövetkező győzelme viszont tudatosítja a gyerekekben az örökérvényű erkölcsi szabályok létét, és azt, hogy az életben ezeket soha nem szabad áthágni, mert aki ezt teszi, boldogtalan lesz (Holle anyó).¹⁰

4. Rejtett kincs, melyet a jövő hoz felszínre

A mesék segítséget nyújtanak a gyerekeknek abban, hogy felfedezzék saját identitásukat, valamint, segítenek abban, hogy megtalálják a helyüket a világban. Azt mondják el a történeteken keresztül, hogy aki nekivág az életnek nem futamodik meg, el mer indulni ezen a kockázatos úton, számíthat váratlan segítségre és mindig eléri a célját. Ezzel szemben a mese az, ami figyelmezteti a gyávákat és kishitűeket arra, hogy azok, akik megfutamodnak, és félnek attól, hogy megismerjék saját énjüket, azoknak, ha nem is esik bajuk, az életük jóval barátságatlanabb, magányosabb lesz.

A gyermekek életében a családi élményeken kívül a legmeghatározóbbak a vallásos történetek, mítoszok a világ eredetéről és céljáról, a közösségben élés szabályairól. A mai korban azok a gyerekek, akik nem a vallásukat megélő családban nőttek fel, hátrányos helyzetből indulnak neki az életnek. A szórakoztatást adó mesefilmek, vagy könyvek történetei már megvannak szelídítve, mert például a Piroska és a farkas meséjében a képi ábrázolás valóban lehet félelmetes egy gyermeknek, vagy a gonosz szereplő sokszor legalább olyan vonzó, mint a hős, megzavarva ezzel a gyermeket, hogy kivel azonosuljon inkább. A mesék, népmesék és mítoszok a legtöbb kultúrában összefonódtak, és mindig a társadalom aktuális problémáit, tapasztalatait tükrözték bölcsességükkel, de nem mondják meg, mit kell tenni vagy hogyan kell viselkedni, mint a tanmesék, hanem a helyes viselkedésre ösztönöznek.¹¹

A mesék, miközben benső konfliktusokat jelenítenek meg és öltöztetik azokat szimbolikus formába, nem állítanak a gyerek elé egy elérhetetlen mércét, elvárást, hanem nagyon finoman ösztönöznek egy magasabb rendű, humánusabb megoldás felé. A mese nem követel tőlünk semmit, inkább egy biztonságos, reményteli közeget biztosít, amiben elhithetjük, hogy a végén majd minden jóra fordul. Ebben is különböznek a mesék a tanmeséktől vagy fabuláktól, melyek megmondják, mit kell tennünk, követelhetnek vagy akár moralizálhatnak is. A mesék alapvetően optimisták, a mítoszokkal szemben.

A mesék azért is keltik fel az érdeklődésünket, mert nem csupán egy-két ember tudatos és tudattalan problémái jelennek meg bennük, hanem egy teljes közösségé. Mert ha így lenne, s csupán egy ember problémáiról szólnának, akkor hamar feledésbe merültek volna, éppen azért őrizte meg őket a szájnyomomány, mert a többség érdeklődését felkeltették mindenkori aktualitásukkal. Hatásukat azért is tudják ránk olyan erősen kifejteni, mert egyszerre tudnak

szólni a tudatos és tudattalan énünkhöz, egyaránt, szimbolikus formában.

A gyerekekhez pubertás korukig sokszor közelebb áll a szimbolikus képekben való látás, ha ezeken keresztül kapják meg a választ problémáikra, az bátorságot ad és meg is nyugtatja őket. „a gyermek a dühét, nem dühnek éli meg, hanem valami készítésnek arra, hogy üssön, romboljon vagy elnémuljon.”¹²

Az erős érzések, melyek eluralkodhatnak rajtuk gyakran a felnőttet is meg tudják ijeszteni, aki nem képes mindig kordában tartani az érzéseit. Ezeket a tudattalan folyamatokat csak olyan képek oldhatják fel, melyek az ő tudattalanjához szólnak, és ehhez hozzátartoznak a mesékben lévő túlzások melyek pszichológiailag igazak, mint például az, hogy a gyerek az édesanyja távollétét egy örökkévalóságnak éli meg akkor is, ha az valójában nem több egy óránál.¹³

A mesékben a felvetődött problémák és a mesehősök egyaránt olyan hétköznapiak, mint akár mi magunk. Szintén hétköznapi érzés, a testvérféltékenység (például Hamupipőke történetében), és ehhez kínál fantasztikus, vagy szimbolikus megoldást a mesék világa. A mesék egyszerűségét szolgálja az is, hogy a szereplőknek egyszerű nevük van, mint mostoha, tündér, óriás, apa, anya, király, királyfi, Piroska vagy gyűjtőnév János, Jancsi és még sorolhatnám. Az, hogy nincs „igazi” nevük, az azonosulást segíti a gyerekeknek a szereplőkkel. A mesék egyik jellegzetes vonása az is, hogy a célba mindig a legkisebb gyermek ér be, akiből ezt senki sem nézte ki addig, mint „A három kismalac” történetében. Ebben a három malac tulajdonképpen lehet egy személy is, három különböző fejlődési stádiumban, ezzel a gyermek gondolkodását saját belső növekedésére irányítja. A történetben a következtetést mindig a hallgatóra hagyja, ezzel segítve elő a gyermeket saját személyiségfejlődésében.¹⁷

11 V.ö. BRUNO BETTELHEIM: i.m., 27-29.

12 V.ö. BRUNO BETTELHEIM: i.m., 34.

13 U.O. 23-39. 17 U.O. 42-47.

5. A gyermek igénye a varázslatos világra

A mesék sikere és meggyőző ereje abban rejlik, hogy arra a logikára épül, ahogyan a gyerekek gondolkodnak. Felnőttként is azok a történetek tudnak minket meggyőzni, melyek a saját gondolatvilágunkat, alapelveinket tükrözik.

A gyerekek gondolkodása még nyolc éves korukban is animisztikus. Piaget mondja a gyermekek gondolkodásáról: „a nap él, mert fényt ad” Ez azt jelenti, hogy nem választják szét az élő, és az élettelen dolgokat, tárgyakat, az állatok ugyanúgy gondolkodnak, érznek, mint az ember, mindennek lelke van, az ember állattá változhat és fordítva. A gyerekek ugyanúgy keresik a választ arra, hogy ki vagyok? Honnan a világ? Ki teremtette az embert és az állatokat? Mi a céloom? Ezeket a létkérdéseket ugyanakkor elvontan vizsgálja. Nem azon gondolkodik, hogy van-e igazság, hanem azon, vele igazságosan bánnak-e. Ha a gyermek racionális választ kap ezekre a kérdésekre, azt nem fogja megérteni, összezavarhatja, megijesztheti.¹⁴

Jó példa erre az a konstruktivizmus paradigma meghatározásában létrejött kísérlet, mely azt kutatta, hogy hogyan alakul ki a gyerekek gondolkodásában a földkép fejlődésük során. A legtöbb gyerek annak a konfliktusát, hogy megmondják neki, a föld nem lapos, hanem gömbölyű, úgy oldja meg, hogy konstruál egy másik földet a lapos mellett, amelyik gömbölyű. Sokkal érthetőbb lesz nekik az a válasz, hogy a föld egy óriás vállán nyugszik, mint az, hogy gömbölyű. Ami egy felnőtt számára inkább fantasztikum, az a gyerek számára a leginkább érthető és feldolgozható.¹⁵

Piaget szerint valós mentális műveleteket a gyermekek 3-5 éves korban még nem tudnak elvégezni mert egyoldalúan gondolkodnak. Ezt bizonyította legismertebb kísérletével melyben a gyerekek két azonos méretű pohárban lévő azonos mennyiségű vízből az egyiket egy magasabb pohárba öntve, a gyerekek azt

állapították meg, hogy abban kevesebb víz van. Ezzel a kísérletével azt bizonyította, hogy ebben a fejlődés második szakaszában, amit műveletek előtti szakasznak nevezett el, nem képesek a gyerekek egy problémának több szempontját is figyelembe venni.¹⁶

A gyermekben a világ rendjéről alkotott kép szülei gondoskodásának hatására alakul ki, ezért hasonlóan gondolkodik minden dolgról. Azt tudja, hogy valahogyan a

II. 1. Műmesék fajtái

A mesék sajátos jelkép- és szimbólumrendszerükkel mára már elsődlegesen szórakoztató jellegűek, és jóval több bennük a valóság ábrázolás. A műmesék jellegzetes típusai: a tanmese, a meseregény, az elbeszélés, a költői remek (János Vitéz) vagy a mesejáték.

Hiányozhat belőlük a népmesében elhagyhatatlan sikerközpontúság, vagy a népek, illetve a szegényeknek az elvárásai, az igazságszolgáltatás morálja. Egyes mesegyűjteményekben – annak ellenére, hogy vállalják a szerzőséget – a történeteikből nem állapítható meg pontosan, hogy műköltői alkotás-e vagy a hallomásból gyűjtött anyag kategóriájába sorolhatók (Benedek Elek, Illyés Gyula). A legnépszerűbb ismertté vált darabokról nem lehet tudni, hogy szájhagyomány kincsei, vagy kis műköltői módosítással kerültek a gyűjteménybe, vagy eredetileg is műmesének írták őket. Hasonlóságuk a népmesékhez megkérdőjelezhetetlen. A világ legnagyobb gyermekmese írójának mondja Nógrády Hans Christian Andersen dán származású költőt, akinek meséit az egész világon olvassák.³⁵

A modern nevelés, az óvoda, a napközi és televíziózás miatt megnövekedett az igény a mesékre, tömegesen születtek meg a műmesék a gyerekeknek, melyek igényessége sokat romlott. Megjelentek a rajzfilmek, bábfilmek és az animációk. Megjelentek a

14 V.Ö. BRUNO BETTELHEIM: i.m., 49.

15 NÁHALKA ISTVÁN: *Hogyan alakul ki a tudás a gyermekekben?. Konstruktivizmus és pedagógia*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2002, 126.

16 V.Ö. MICHAEL COLE – SHEILA R. COLE: *Fejlődéslélektan*, Osiris Kiadó, Budapest, 2006, 344.

szépirodalmi mesék, Pinocchio, Bambi, a nemzetközi irodalomban ismert mesék feldolgozásainak megfilmesített változatai, (Hamupipőke, Hófehérke, János vitéz, Ludas Matyi). A műmesék csoportjába tartoznak a tréfás mesék, és a meseparódiák, a tanmesék és a fabulák. A legismertebb mesei műfaj mégis csak a tündérmese (mágikus mese, varázsmese, csodame-se), s bár nem mindig szerepel benne tündér, prózai formában, mesei stílusban egyaránt elmondhatók. Említést kell tennünk a legendameséről is, melynek van közös eleme a legendával, szereplői szentek, vagy maga Jézus Krisztus.¹⁷

Egy mese legfőbb jellemzője, hogy a gyerekek világképét tükrözi. Aközött, hogy melyik mese számít klasszikusnak, illetve modernnek, nagyon nehéz éles határt húzni. Csipkerózsikát, vagy Illyés Gyula 77 magyar népmeséjét klasszikusnak mondaná mindenki. De mi a helyzet Micimackóval, vagy Mekk Mesterrel? H.C Andersen és J.K. Rowling műmesék szerzői, de A rendíthetetlen ólomkatonát ennek ellenére a klasszikusok közé sorolnánk. Ami régen modernnek számított, az mára már klasszikusnak számít.¹⁸

II. 2. Hogyan változott a mese fontossága a pedagógiában

Hatalmas segítség a pedagógusnak a mese a gyermek lelki fejlődésben. A mese irodalmi értékét már a XVI-II. sz. elismerte, de pedagógiában csak később kezdik értékelni. Nógrády 1917-ben írt művében felrója, hogy miért nem mesélnek az iskolákban

Magyarországon, annak ellenére, hogy kiadott mesegyűjtemény van bőven. Amerikában ezzel szemben story hourt tartottak.

Fel akarta hívni a figyelmet arra, hogy az iskola feladata a meseolvasás szeretetének előmozdítása.

Hosszan fejti ki könyvében, hogy milyen kedvezőtlen hatást ért el Rousseau azzal, hogy a pedagógiában károsnak vélte a mesét a gyermekeknek, mert azok elvannak rugaszkodva a valóságtól. Kant, aki szintén kifogásolta a meséket, fontosabbnak tartotta, hogy a gyermekek inkább a valóságos világgal ismerkedjenek meg, úgy gondolta, hogy képzelő erőjük így is elég erős.

A XIX. század végére váltja fel ezeket a nézeteket a reformpedagógia. Ennek hatása Magyarországra csak a XX. századfordulón érvényesül melynek előmozdítója Nagy László aki létrehozta Magyarországon a Gyermektanulmányi Bizottságot, a Magyar Gyermektanulmányi Társaságot, majd ezt követően az Új Iskolát.¹⁹

Nógrády László, Nagy László kezdeményezésére kezdett el foglalkozni a mese hatásával a gyermeki lélekre, és írta meg könyvét, sürgetve, hogy az olvasókönyvek történeteit váltsák fel mesékre, azokat korosztályok szerint, megfelelően válogatva.

Nógrády azért is sürgette a változást, mert látta, hogy más országokban már használják a nevelésben a meséket, míg Magyarországon csupán kezdeményezés történt arra, hogy felhívják a figyelmet a meseolvasás fontosságára. Az 1900 évektől a mese pedagógiai értéke felértékelődött, az 1960-as években (Tóth) az olvasóvá nevelés fontosságára mutatott rá a tévézéssel és a rádióhallgatással szemben.²⁰

Mára még nagyobb változott a gyerekek világa. A kutatók szerint a gyermekek fikcióigénye olvasással egyre nehezebben kielégíthetőek. Ehhez nagymértékben hozzájárul, hogy egyre könnyebben érhető el a nyomtatott irodalom nélküli elektronikus szövegforrások. A kutatók ma sem fordítanak kellő figyelmet a hat- és nyolcéves korosztály irodalmi érdeklődésének igényeire, annak ellenére, hogy abban egyetértenek, hogy nagyon fontos az olvasásra moti-

17 V.ö. SZERDAHELYI ISTVÁN ÉS MTSAI: I.M. 274-278.

18 „Made in tündérország”, A klasszikus és modern mesék hatásai: <http://pszichologusbudapest.eu/pszichologus-budapest-cikkek/pszichologus-budapest-made-in-tunderország.pdf> [2020.05.01.]

19 V.ö. VASS DOROTTEA: Változott-e a mese és az olvasás iránti érdeklődés az utóbbi évszázad alatt?, Autonomia és Felelősség Neveléstudományi – Folyóirat, (2016-02-03), 45-46.

20 NÓGRÁDY NAGY LÁSZLÓ A mese, Magyar Gyermektanulmányi Társaság, Budapest, 1917, 45.

válni a gyerekeket, mivel az kihat a szövegértési, és szövegértelmezési képességeikre egyaránt.

Szenczi Beáta a negyediktől nyolcadik osztályos gyermekek olvasási indíttatását vizsgálva megállapította, hogy a legcélravezetőbb az, ha a gyermekek olvasási motivációját segítjük annak érdekében, hogy olvasási képességei fejlődjenek. Azt is kihangsúlyozta, hogy fontos odafigyelni a gyerekek képességeire és a szöveg olvashatóságára egyaránt ahhoz, hogy a gyerekek az olvasással való kapcsolata pozitív legyen.

Tót Béla 1960-as években Nógrády kutatásait²¹ tanulmányozta, és azokat kibővítve saját kutatást végzett. Ennek eredményei rámutattak arra, hogy az olvasási készség mellett az olvasás megszerettetése milyen fontos, kiemelve az első és második korosztályt. Egyben felhívta a figyelmet a pedagógusok és könyvtárosok a felelősségére is.

Korunkban végzett kutatásokból nyilvánvalóan kiderül, hogy az olvasóvá nevelést fontosnak tartják a kutatók, foglalkoznak az olvasóvá nevelés problematikájával, de kevesen akadnak köztük olyanok, akik a hat - nyolc éves korosztály mesehősökhöz való viszonyával foglalkoznának, hogy vonzaskörzetükre fényt derítve az irodalomhoz való érzelmi kötődésüket elősegítsék.⁴¹

III. 1. A boldogság szerepe a mesékben

Füzesi- Kulcsár Szilvia arról ír, hogy a boldogság a sikeres megküzdésért járó jutalom a mesékben. A mesékben a boldogság megszerzett kincsét a mesehősök elveszíthetik, de újra és újra megszerezhetik, amihez újból és újból útra kell kelniük. Ehhez mindig szükséges egy cél, amihez a próbatételeket érdemes kiállniuk, a próbák alatt megismerkednek saját árnyoldalukkal, meg kell járniuk az alvilágot, a poklot. Ezáltal fejlődik a személyiségük, de vannak a szereplők közül mindig olyanok is, akik alul maradnak vagy

megrekednek. A jungi pszichológia fogalomrendszeréhez tartozó alapfunkciók: érzékelés, érzés/érzelem, gondolkodás, intuíció/megérzés. Ez a négy funkció központi szerepet játszik, amikor szereplők ezeket képviselve kerülnek összetűzésbe egymással. Meg kell tanulnunk, hogyan tudunk bánni mind a négy funkcióval életünk során. Az a szereplő, aki itt megáll, pórul jár a történet végére. Felnőttként hallva a mesét ezeket megérthetjük, de a gyerekek még nem megértik, hanem megérik ennek a lényegét.²²

2. A mesék preventív, és gyógyító szerepe

Lentulay Edina (fejlesztőpedagógus kincskereső-meseterapeuta) írja, ha sikerült megszélesíteni saját Vasjankóinkat, intuitív lélekrészünket, akkor megtaláltuk azt a belső forrást, amelyből erő fakad, amelynek tiszta tükrében szembenézhetünk önmagunkkal.²³

Török Gabriella (szülő - csecsemő/kisgyermek konzulens, Kincskereső - meseterapeuta) írja, hogy a mesék pedagógiai hatásán kívül nagyon fontos ezen felül, hogy hozzájárulnak a gyerekek lelki egészségéhez, valamint prevenciós szerepük is van. A mesék szimbólumvilágában a gyermek felfedezheti érzelmeit, és vágyait ezáltal lesz a mese projekciós felület is. Az érzelmek kivetítése a mese egyik legfontosabb jelentősége mert a projekciók segítenek személyiségünk megismerési folyamatait működtetni.²⁴

Bajzáth Mária mesepedagógus szerint, az iskolákban a mesék többnyire olvasásgyakorlatok, vagy szövegértést segítő gyakorlatok. A mesék, ha feldolgozzuk őket, levonjuk a tanulságot, következtetést, akkor a gyerekeket pont a képzelet varázsától fosztjuk meg. Jótékony hatásukat akkor tudják leginkább kifejteni, ha megmaradnak a gyermekek képzeletvilágában, ahol a hős maga a mesét hallgató gyermek lesz, aki még élményképekben gondolkodik, ezáltal a mese

21 V.Ö. VASS DOROTTEA: Változott-e a mese és az olvasás iránti érdeklődés az utóbbi évszázad alatt?, Autonómia és Felelősség Neveléstudományi – Folyóirat, (2016-02-03), 48. ⁴¹ U.O. 51-52.

22 SZÁVAI ILONA (szerk.): i.m., 22-25.

23 V.Ö., U.O., 27.

24 V.Ö., U.O., 32-33.

fejleszti őt képességei kibontakoztatásában. A gyermekek gondolkodását az élményeik határozzák meg, de a képzeletét a mesék gazdagítják, így lehet minden gyerekből egy kis mesehős.²⁵

IV. A MESÉK PSZICHOLÓGIAI SZEMLÉLETE

1. Rugalmas alkalmazkodóképességünk

Belső egyensúlyunk megtartásához rugalmas alkalmazkodóképességre, idegen szóval rezilienciára van szükségünk. Rugalmas alkalmazkodóképességünkre kell hagyatkoznunk, amikor krízis helyzetben, megoldhatatlannak tűnő problémában vagyunk. Ha ezekben a helyzetekben nem leszünk képesek arra, hogy más perspektívából lássunk, amelyből el tudunk indulni egy másik irányba, hagyjuk magunkat beleragadni a kilátástalannak látszó helyzetbe, akkor könnyen elveszíthetjük stabilitásunkat.

Pszichológusok az emberek rugalmas alkalmazkodóképességét vizsgálva megállapították, hogy több olyan dolog is van, mely befolyásolja ellenálló képességünket az életünk során felmerülő megoldhatatlannak tűnő problémákkal szemben. A stabil és megbízható kapcsolat és környezet, a követendő minta és az időhöz (múlt, jelen, jövő) való megfelelő hozzáállás. A mesehősök között kapunk olyan követendő példát, aki nem kesereg a múltján, aki hisz csodákban, abban, hogy az akadályokat le tudja győzni, és van célja a jövőre nézve. Rugalmas alkalmazkodóképességünk hatással van az érzelmi stabilitásunkra, a jó közérzetünk fenntartására, a problémamagoldóképességünkre, és ellenállóbbak leszünk a stresszel szemben is. Reziliens készség az is, ha valakinek megfelelő az önértékelése, pozitív az énképe, és tudatában van erősségeinek és képességeinek, és képes negatív helyzetekből is előnyt kovácsolni. A mesebeli hősök számára nincs megoldhatatlan probléma, miközben készek elfogadni mások segítségét, maguk is

készek segítséget nyújtani, és mindig van céljuk. A csodákban való hit adja a népmesék optimizmusát, az abban való hitet, hogy a csoda bármikor megtörténhet. Sokszor ahhoz, hogy észre tudjuk venni a csodát, hinnünk kell a lehetetlenben, hogy megláthassuk. A rugalmas alkalmazkodóképesség azt is jelenti, hogy egy problémára több szempontból is rá tudunk tekinteni, így meglátva a megoldás lehetőségét. A mesehősök példája, bátorságuk, hozzáállásuk és hitük abban, hogy sikerrel járnak, nagyban hozzájárul a gyerekek rugalmas alkalmazkodóképességének a kialakulásában.²⁶

2. A mesék érzelmi intelligencia fejlesztő hatása

Érzelmi intelligencia fogalma: „az a képesség, hogy a személy monitorozza saját és mások érzéseit és érzelmeit, hogy megkülönböztesse ezeket egymástól, és hogy felhasználja ezt az információt gondolkodásában, viselkedésében.”⁶⁴

Az érzelmi intelligencia EQ és az intelligenciahányados IQ egyaránt fontos és egymást kiegészítő tényezők. Az érzelmi intelligencia a mindennapi élethez, a megfelelő kapcsolatok kialakításához nélkülözhetetlen, alapvető fontosságát mindenki elismeri. A mese az EQ fejlesztésének az egyik legegyszerűbb és legmegfelelőbb eszköze. Életben való sikereinkhez nagyban hozzájárul, belső harmóniánk, önmagunkkal való megelégedettségünk. Ahhoz, hogy erre képesek legyünk, fel kell tudnunk ismerni saját és mások érzéseit, képesnek kell lenni kapcsolatokat teremteni másokkal, konfliktusokat kezelni, együttműködni, segítséget adni és elfogadni, vágyainkat uralni. Már a mesélés légköre és bensőséges hangulata hozzájárul ahhoz, hogy a gyermek megélje az érzelmi biztonságot, a nyugodt, szeretettel teli légkört, melyben megnyugodhat a nap folyamán felgyülemlett belső feszültségeitől. A mese hallgatása közben megjelenő fantáziaképei segítik, hogy feldolgozza negatív érzé-

²⁵ V.ö., U.O., 35-40.

²⁶ Kádár Annamária: Mesepszichológia. Az érzelmi intelligencia fejlesztése gyermekkorban, i.m. 166184. ⁶⁴ N. KOLLÁR KATALIN – SZABÓ ÉVA: Pedagógusok pszichológiai kézikönyve I., Osiris, Budapest, 2017, 235.

seit, megalkossa vágyainak megfelelő fantáziaképeit. A mesékkel, a bensőséges légkörrel és a rájuk szánt minőségi idővel feldolgozhatóvá válnak az átélt érzelmek és konfliktusok, elfogadhatóbbá válik a testvér-féltékenység, a veszteség megélése.

Kutatások igazolták, hogy a magasabb érzelmi intelligenciájú emberek együttérző képessége fejlettebb, kevésbé magányosak, több baráti kapcsolattal rendelkeznek, és ezek tartósabbak is. Mivel érzelmeiket könnyebben felismerik, és képesek azokat kezelni, ezért a stresszhelyzetekben is nagyobb a tűrőképességük. Nem csak a saját érzelmeikkel vannak jobban tisztában, hanem képesek is azokat megnevezni, kifejezni, alkalmazni és szabályozni. Jólétünkhöz szükséges, hogy éntudatosak legyünk, érzéseinket képesek legyünk felismerni és vállalni, legyen önbecsülésünk, mert önmagunkat elfogadva tudunk csak másokat is szeretni, elfogadni. A fejlett érzelmi intelligenciával rendelkező emberek magabiztosabbak és képesek magukból a legjobbat kihozni. Empátiájuk segíti őket abban, hogy mások érzéseire oda tudjanak figyelni és azokra megfelelően reagálni. Kapcsolataikban képesek a felelősségvállalásra.²⁷

3. Érzelmi intelligencia fejlesztése mesékkel

A gyermekek számára ijesztő az az élmény, hogy akaratuk még nem olyan erős, hogy saját korlátaikat le tudják győzni, és maradéktalanul ellen tudjanak állni a felnőttek tilalmainak. Megterhelő számukra, hogy gyakran pont azokra haragszik leginkább, akiket a legjobban szeret, és akiknek ki van szolgáltatva.

A mesék segítenek szétválasztani az egymásnak elmentmondó érzéseket, és lehetőséget adnak arra is, hogy indulataikat belevetíthessék a negatív szereplőkbe. A mesék hozzájárulnak ahhoz, hogy megtanulják indulataikat megfékezni, irányítani. Kádár Annamária a **több** mesekutatóval együtt a mesét, egy

tükrökhöz hasonlítja, amiben azt látjuk meg, amit a lelkünkben hordozunk. Így a mese értelme nagyban múlik az olvasón, ezért nem szabad a meséket megmagyarázni a gyermekeknek. A történetek gyakran később fejtik ki jótékony hatásukat, együtt növekednek tovább a gyerekekkel.²⁸

Az érzelmi intelligencia fejlődése, hogy életünkben felismerjük a próbatételek hatásait, tudatossá váljunk és elinduljunk az önmegvalósításhoz vezető úton. Életük folyamán egyensúlyunkat úgy tudjuk csak megtartani, ha elszántak vagyunk, mint egy mesehős, akit nem tántorít el egy újabb próbatétel. A mesékben a konfliktusok, életkori krízishelyzetek szimbolikus formában jelennek meg. A mesék irracionális, mágikus úton készítenek fel az életre, nem áztatnak azzal, hogy mindig minden rendben lesz. Állandó akadályokat gördítenek a hősök elé is, de azok mindig legyőzhetőek a legkisebbnek, leggyöngébbnek is, a rossz mindig legyőzhető, és jónak lenni mindig érdemes. A mesék türelemre és önfegyelemre is tanítanak. A mese optimista életfilozófiája azt üzeni, hogy a nehézségek leküzdhetőek, a megpróbáltatások csupán megoldandó feladatok. A gyerek gyakran érzi magát tehetetlennek, nem tudja kezelni érzelmeit, alacsony a frusztráció toleranciája, ilyenkor saját öngyógyító történetei segíthetik az érzelmi fejlődésében.

Történethallgatás során, míg a bal agyféltekében feldolgozzuk a történet verbális tartalmát addig a jobb agyféltekében a mélyebb jelentéseket, érzelmi színezetet, hangot, arckifejezést. Mivel a két funkció az intellektuális és az érzelmi funkció együttes működése adja a teljes átélést, ezért a mesélő felelős azért, hogy a tartalom és az előadásmódja, előadásmódja ne legyen egymással ellentétes, mert a gyerekek érzékeny radarja rögtön észleli, hogy nincs összefüggés az előadásmód és a tartalom között.²⁹

27 Kádár Annamária: Mesepszichológia. Az érzelmi intelligencia fejlesztése gyermekkorban, i.m. 185199.

28 Kádár Annamária: Mesepszichológia. Az érzelmi intelligencia fejlesztése gyermekkorban, i.m. 265267.

29 U.O. i.m. 268-274.

V. ÉRZELEMKIFEJEZÉS ÉS VERBÁLIS KÉSZSÉGEK

³⁰Az érzelmek jelzések saját magunk és a velünk érintkezésben lévő belső állapotáról. Az érzelmek kommunikációjának tanulmányozásánál az érzelmek megértését és kifejezését vizsgáljuk a mindennapi életünkben.

Ennek első kutatója Darwin volt. (Az ember és az állat érzelmeinek kifejezése 1872)³¹ Kutatásában hangsúlyos volt a fajok környezethez való alkalmazkodásának a szerepe fejlődésükben. Szerinte az érzelem elődegesen információ a cselekvésre pl. menekülés esetén. Azt feltételezte, hogy bizonyos belső érzelmek kifejezésénél a tanulsnak nincs szerepe, azok öröklött tendenciák, mert a vak gyermek is képes mosolyogni.

Az érzelmek kommunikációjában, az arckifejezés központi szerepet kap. Egy érdekes kísérletben a résztvevők egyik csoportjának a fogai közé vett ceruzával kellett rajzfilmeket nézni, a másik az ajkai közé vett ceruzával nézte meg ugyanazokat a filmeket. Akik a foguk között tartották a ceruzát, azoknak az arckifejezése pozitívabb érzelmek kifejezését költözt, mert jobban hasonlított a mosolygáshoz. A kísérlet eredménye szerint, akik a foguk között tartották a ceruzát azok, amikor megkérdezték őket, viccesebbnek tartották a megnézett filmeket, mint azok, akik az ajkaik között tartották, ezáltal a ceruza gátolta őket a mosolygásban. A kísérlet jó példája annak, hogy az arckifejezésünk az érzelmi élményre is hatással van kommunikációs funkciójával.³²

Az érzelmek egyik funkciója, a megfelelő válaszadás az eseményekre, a másik pedig jelzés a jövőbeni cselekvési szándékunkról. Az érzelmek nagyon fontos szerepet töltenek be a társas kapcsolataink szabályozásában. A csecsemők sírásukkal vagy mosolygásukkal érzelmi reakciót váltanak ki gondozójukban. Ez a viselkedés velünk született, nem tanult folyamat eredménye.³³

Ha kellemes hangulatban vagyunk, akkor az hasonló élményeinket hívja elő, és ugyanígy kellemetlen élmények jönnek elő, amikor borús hangulatban vagyunk. A tanulási folyamatainkra is hatással van aktuális érzelmi állapotunk.

Az érzelmek segítenek az emberi viszonyaink kialakításában, összetartásában és szabályozásában. Gyermekkori kötődésünknek befolyása van serdülőkori és felnőttkori tapasztalatainkra. A gyerekek ahhoz, hogy kiegyensúlyozott felnőtté váljanak, a gondozóiknak a gyermekek fizikai szükségleteik kielégítése mellett, a társas biztonsági szükségleteiket is ki kell elégítenie, mert így lesznek belőlük szeretni képesek felnőttek, akik nyitottak a világra. Zeanah három kötődési problémáról beszél, „a kötődés hiánya, a kötődés zavara és a kötődés megszakadása.”³⁴

A kötődési problémák érzelmi szabályozási problémák formájában is megjelenhetnek. A kontroll optimális működése segíti a sikeres szociális alkalmazkodást, meghatározója a mentális egészségnek és az érzelmi kompetenciának. Az alulkontrollált gyerekek hajlamosak az ingerlékenységre és az impulzív viselkedésre. A túlkontrollált gyermek viselkedése féltékeny, és kerül az agresszív viselkedést, az optimális szinten kontrollált gyerek magabiztos és érzelmileg stabil. Az érzelmek szabályozására hatással van a temperamentum, a családi környezet, és a szülői nevelői stílus.

Salovey és Mayer négy képességgel jellemzik az érzelmi intelligenciát.

- „Mások és saját érzelmeink észlelése, értékelés és kifejezése a verbális vagy nem verbális módon
- Az érzelmek felhasználása a gondolkodás és a cselekvés serkentésér
- Az érzelmek megértése és elemzése.

30 BAGDY Emőke-PAPP János: Ma még nem nevettem, Kulcslyuk Kiadó, 2011, 196-202.: A mosoly és a nevetés az élet megolajozója, rokonszenvet ébreszt, választ vált ki a másiktól, beszélgetések tovább lendítője.

31 N. KOLLÁR KATALIN – SZABÓ ÉVA: Pedagógusok pszichológiai kézikönyve I., Osiris, Budapest, 2017, 225.

32 U.O., 227.

33 U.O. 229.

34 N. KOLLÁR KATALIN – SZABÓ ÉVA: Pedagógusok pszichológiai kézikönyve I., Osiris, Budapest, 2017, 232.

- Az érzelmek szabályozása az érzelmi és intellektuális fejlődés elősegítése érdekében.”³⁵

Arra, hogy tanulható-e az érzelmi intelligencia, azok programok amelyek azt tűzték ki célul, hogy megtanítsák, a fiataloknak hogyan lehet felismerni az indulatiakat és azokat kordában tartani, hatékonyak voltak.³⁶ A kutatások még kezdetlegesek abban, hogy pontosan meg tudják mondani, mennyiben járul hozzá az érzelmi intelligencia ahhoz, hogy valaki boldog és sikeres legyen az életben. A hétköznapi ember számára mindig fontos kérdés és a pszichológusok máig kutatják, hogy a szubjektív jóllét, boldogság megéléséhez mi vezet. Az egyik nézet a Nikomakhoszi etika (Arisztotelész) megközelítése: az az egyén boldog, akinek viselkedése összhangban van a személyiségével, amikor megéli, hogy önmaga lehet. Maslow a csúcsmélységre teszi a hangsúlyt, Csíkszentmihályi a „flow” érzését emeli ki.

Egy következő megközelítés szerint pozitív életesemények alapozzák meg a boldogságot. Az „alulról felfelé ható elmélet” az egyszerű életeseményekből építkezik és jut el az összetettig, amikor a fizikai, intellektuális stb. szükségleteink kielégítésekor élhetjük át a boldogság érzését.

A kutatók utolsó csoportja a személyiségtulajdonságokra teszi a hangsúlyt, a boldogság megközelítésében. Ezek az emberek hajlamosak a pozitív megközelítésre és az élettel való megelégedettség megélésére. Ebben a megközelítésben a boldogság négy tényezője: 1. „pozitív érzelmek 2. az élet egészével való megelégedés szintje 3. az életünk egyes szűkebb területein megélt elégedettség és siker 4. a depresszió, a szorongás vagy más negatív állapotok viszonylagos hiánya”³⁷

A szülőknek és pedagógusoknak nagyon fontos a gyermekek jólléte. Azok a gyerekek, akik jól érzik magukat otthon és az iskolában egyaránt, jobb teljesítmény nyújtanak a tanulásban és védettebbek lesznek a testi-lelki egészséget veszélyeztető tényezőktől, védő faktorként működik a drog- és alkoholfogyasztással, valamint a korai szexuális élettel szemben. Ezért fontos azzal foglalkoznunk, hogy mik azok a tényezők, melyek a gyerekek jóllétét segítik elő az iskolákban.³⁸

ÖSSZEGRZÉS

E tanulmányban foglalkozunk a mese szerepével, fontosságával, valamint azzal, mi mindenre használhatók a mesék a mindennapi pedagógiában. Igyekszünk rámutatni arra, hogy a mese hogyan hat a gyerekek személyiségfejlődésére, valamint arra is, hogyan segíthetjük mesékkel érzelmi intelligenciájuk fejlődését. Kitérünk arra, hogy egy jól kiválasztott mese nem csupán nevelő célzata miatt fontos, hanem szinte nélkülözhetetlen szerepet játszik a gyermek olvasási kedvének, aktív olvasóvá válásnak kialakulásában is. Felvillantottuk, hogyan használhatjuk fel a meséket – különféle módszerekkel és eszközökkel feldolgozva azokat – a hit – és erkölcs tanórákon oly módon, hogy azokkal a gyerekek érzelmi világát színesítjük, gazdagítjuk, így feltarisznyázza őket a nagybetűs életre, gyümölcsözővé tesszük e megszerzett tudást egész életükre.

35 N. KOLLÁR KATALIN – SZABÓ ÉVA: Pedagógusok pszichológiai kézikönyve I., Osiris, Budapest, 235236.

36 V.Ö. RICHARD C. ATKINSON – ERNEST HILGARD és mtsai: Pszichológia 3. átdolgozott kiadás, Osiris, Budapest, 2005, 466.

37 V.Ö. N. KOLLÁR KATALIN – SZABÓ ÉVA: Pedagógusok pszichológiai kézikönyve I., Osiris, Budapest, 2017, 241.

38 V.Ö., U.O., 241.